גבי מסנה דזכות הוא לו וכין לו לאדם שלא בפניו. ושלא מדעתו (ג) דאמר סהדי דיאמר ליה שתהא שלומו הלכך כי ליתיה בגד מצרא דליכא למיוי לידה דאיתה סמוכה לה מיפוק לה זכייתה משליחותה כי היכי דשלוחו זוכה לו שלא בפניו מצרו נמי זוכה לו שלא בפניו. ומיהו גבי מציאה כי ליתיה גבה דלא נפקא זכייתה משום יד ליכא לרבוי משליחות דגבי שליחות איכא דעת השולח או דעת שליח אבל מצר ליכא לא דעת שולח ולא דעת שליח הלכך בעינן (ד) דעת אחרת מקנה אותו: **ורק ארנקי.** והפקירו לכל הקודם: **שאין סופו לנוח.** בתוך האויר: **כמונח דמי.** וקנאו בעל הבית הראשון או לאו כמונח דמי. להכי בעי אויר שאין סופו לנוח בתוך הבית כמונח דמי דאילו אויר שהיה סופו לנוח בתוך הבית פשיטא לן דאפילו קדם איש אחר וקלטה בתוך האויר לא קנה דמשנכנס לאויר קנאו בעל הבית דתנן במסכת גיטין (דף עט.) היתה עומדת בראש הגג וזרק לה גט כיון שנכנס לאויר הגג הרי זו מגורשת הוא למעלה והיא למטה כיון שיצא מרשות הגג נמחק או נשרף הרי זו מגורשת: **ואינו מגיען.** אלמא מתגלגלים ויוצאין הן ואין סופן לנוח וקאמר דקנה ליה שדהו: **מתני' מציאת בנו וכתו הקטנים כו'.** בנו קטן בגמרא מפרש מ"ט. בתו הקטנה בכתובות (דף מו:) יליפינן לה מקראי דקטנה ואף נערה כל שכן נעוריה לאביה: **מציאת עבדו ושפחתו הכנעניים שלו.** שהרי גופו קנוי לו עולמית דכתיב (ויקרא כה) והתנחלתם וגו': **מציאת אשתו.** דנן תקינו ליה משום איבה (ה): **מציאת עבדו ושפחתו העברים.** בגמ' (ו) פריך לא יהא אלא פועל דאמרינן לעיל (דף י.) מציאתו לבעל הבית: **גמ' מפני מה אמרו מציאת קטן לאביו.** בשלמא בתו ואשתו טעמא מפרש להו במקומן בכתובות (ז) אלא בנו טעמא מאי: **מרישא אגל אביו.** הלכך כשמגביה לצורך אביו הגביהה: **ילקט בנו אחריו.** מותר לבנו של פועל אם עני הוא ללקוט אחר אביו את לקט הנושר. אבל אם קבל הפועל את השדה למחצה לשליש ולרביע עשיר הוא והרי הוא כבעל הבית בשדה זה ולא ילקט בנו אחריו לפי שלקט בנו לאביו: **כין כך וכין כך כו'.** דאם האב עשיר הבן עני וזוכה לעצמו: **טעמא דבנא דידן קאמר.** מפני מה אמרו מציאת קטן לאביו: **וליה לא ס"ל.** דמציאת קטן לאביו: **מדבריהם.** מפני דרכי שלום: **ונפקא מינה.** מדר' יוסי הא אתא לאשמועינן דהממירו חכמים בתקנתן כגזל גמור להוציאו בדיינין וכיון דמדאורייתא ליתיה זכייה ממילא אביו גחל את הענייים: **אלא אמר אביי.** רבי יוסי נמי כתנא דידן ס"ל דקטן ליתיה זכייה וגבי לקט היינו טעם דכיון דיש לו לפועל זה בנים ואשה עניים עצמן מייאשי מלקט שלה לפיכך עשאוה כשדה שהלכו בו הנמושות דתנן (פיאה פ"ח מ"ח) מאימתי כל אדם מותרין בלקט משילכו בו הנמושות לקוטי בתר לקוטי דמהיה שעתא מסתו עניים דעתייהו מייה והכא נמי מסתו דעתייהו כו': עשו

חצר איתרבאי משום יד ולא גרעה משליחות גבי גט דחוב הוא לה (ט)**א אין חבין לאדם אלא בפניו גבי מתנה דזכות הוא לו** (ב)**זכין לאדם שלא בפניו גופא** ראה אותן רצין אחר המציאה וכו' אמר רבי ירמיה אמר רבי יוחנן והוא שרץ אחריהן ומגיען בעי רבי ירמיה [א] במתנה היאך קבלה מיניה ר' אבא בר כהנא אע"פ שרץ אחריהן ואין מגיען (ג)בעי רבא זרק ארנקי בפתח זה ויצא בפתח אחר מהו (ג)אויר שאין סופו לנוח כמונח דמי או לא אמר ליה רב פפא לרבא ואמרי לה רב אדא בר מתנה לרבא ואמרי לה רבינא לרבא לאו היינו מתניתין ראה אותן רצין אחר המציאה ואמר רבי ירמיה אמר רבי יוחנן והוא שרץ אחריהן ומגיען ובעי רבי ירמיה במתנה היאך וקבלה מיניה רבי אבא בר כהנא במתנה אף על פי שרץ אחריהן ואין מגיען אמר ליה מתגלגל קאמרת שאני מתגלגל דכמונח דמי: **מתני'** (ד)מציאת בנו ובתו הקטנים מציאת עבדו ושפחתו הכנענים (ה)מציאת אשתו הרי אלו שלו (ו)מציאת בנו ובתו הגדולים מציאת עבדו ושפחתו העברים מציאת אשתו שגירשה אע"פ שלא נתן כתובה הרי אלו שלהן: **גמ'** אמר שמואל מפני מה אמרו מציאת קטן לאביו שבשעה שמוצאה מריצה אצל אביו ואינו מאחר בידו למימרא דסבר שמואל קטן לית ליה זכייה לנפשיה מדאורייתא והתניא השוכר את הפועל ילקט בנו אחריו למחצה לשליש ולרביע לא ילקט בנו אחריו רבי יוסי אומר (ז)בין כך ובין כך ילקט בנו ואשתו אחריו ואמר שמואל הלכה כרבי יוסי אי אמרת בשלמא קטן אית ליה זכייה לנפשיה (ח) כי קא מלקט לנפשיה קא מלקט ואבוה מיניה קא זכי אלא אי אמרת קטן לית ליה זכייה לנפשיה כי קא מלקט לאביו קא מלקט (ט) אבוה עשיר הוא אמאי אשתו ובנו מלקט אחריו שמואל טעמא דתנא דידן קאמר וליה לא סבירא ליה וסבר רבי יוסי קטן אית ליה זכייה מדאורייתא (י)והתנן (ח)מציאת חרש שוטה וקטן יש בהן משום גזל מפני דרכי שלום רבי יוסי אומר גזל גמור ואמר רב חסדא (י)גזל גמור מדבריהן נפקא מינה להוציאו בדיינין אלא אמר אביי עשאוה כמי שהלכו בה נמושות דעניים גופייהו מסחי דעתייהו סברי בריה דהיאך מלקטי ליה א"ל רב אדא בר מתנה לאביי (ט)וכי מותר לאדם להרביץ ארי בתוך שדהו כדי שיראו עניים ויברחו אלא אמר רבא

חצר משום יד **אתרבאי.** ולכך כי הוי דומיא דיד דהיינו כשהוא בגד חצרו קונה אפילו בע"כ אז אפילו קטנה (ו)בידה וכשאינה סמוכה לחצרה דלא הוי דומיא דיד לא מימא כי היכי דאין לו דין יד הכי נמי אין לו דין שליחות אלא לא גרע משליחות [ב] ובמידי דזכות כמו מתנה קנה ואפילו אינו עומד בגד חצרו ואפילו אינה משתמרת ובמציאה דאין דעת אחרת מקנה אותה בעינן משתמרת ובגט דחוב הוא לה אפילו במשתמרת אינה מתגרשת דלא עדיפא משליחות דאין חבין לאדם שלא בפניו:

ויצא בפתח אחר. ל"ג ואפקריה דהא חשיב ליה דעת אחרת מקנה אותו דמייתי ראיה ממתנה ואי אפקריה אם כן מיד כשיצא הארנקי מידו היה הפקר ובשעת זכייה ליכא דעת אחרת אלא ל"ג ואפקריה ונעולם היא שלו עד שיזכה בה אחר: **ואמר שמואל** הלכה כרבי יוסי.

תימה דבפ' כל הגט (גיטין דף ל. ושם ד"ה כימיהלה) לא בעי שמואל לאוקמי מתניתין דהמלוה מעות את הכהן ואת הלוי (ו)[להיות מפרש עליהן מחלקן] כרבי יוסי דכימיהלה לא מוקמינן (ח)והכא פסיק הלכה כמותו וי"ל דלוקא הכא גבי לקט פסיק כוותיה מהאי טעמא דמסתמא עניים גופייהו ניחא להו כו' והא דאוקמי בפרק כל הגט (שם) כרבי יוסי היינו רבי יוסי דפ' הלוקח עובר פרתו (בכורות דף יח. ושם ד"ה עשו) דאמר כל שחליפיו ביד כהן פטור מן המתנות ומפרש טעמא בגמ' משום דעשו את שאינו זוכה כזוכה דהוי דומיא דהמלוה מעות דהוו חליפין ביד כהן דהיינו מעות ועשו כאילו זכה במעשר עצמו והא דקרי ליה ימילהה אע"ג דבכורות לא פליג אלא ר"מ מ"מ רבנן דפליגי עליה הכא דבר גבי לקט כ"ש דפליגי עליה התם גבי מתנות:

אי אמרת בשלמא דאורייתא. תימה מנ"ל דלר' יוסי קטן זוכה מן התורה וכן בסמוך דפריך וסבר רבי יוסי מציאת קטן דאורייתא ומנ"ל ודלמא איהו אלא מדרבנן ואביו לא זכה מיניה כלל ולהכי מלקט אחריו וי"ל דמסתמא לא פליג ר' יוסי אכמה משניות דפרקין ודפרק חלון (עירובין דף עט: ושם) ודמסכת מעשר שני (פ"ד מ"ד) דמייתי בפרק התקבל (גיטין דף סה. ושם) דלכולהו משניות יד בן כיד אביו וא"ת ונימא לעולם זכי לנפשיה מדרבנן ובתר הכי זכי אבוה מיניה משום איבה ומשום הכי מלקט וי"ל דמדרבנן אין סברא שיתקנו שתי זכיות שיזכה הבן קודם ואח"כ יזכה האב ממנו אלא אי מדרבנן הוא בשעת זכיית הבן בא לו זכייה האב משום דבשעת הגבהה לוקחה להגיה לאביו אלא ודאי זכה לנפשיה מדאורייתא ואבוה זכה מיניה משום איבה שמעון על שלחנו: **ואבוה** עשיר הוא. לאו דוקא עשיר אלא כלומר כיון שיש לו חלק בשדה חייב בלקט כדדרשינן לר"א פ"ק דגיטין (דף יב. ושם) לא תלקט לעני להזהיר עני על שלו ולרבנן נמי אי נפקא להו מקרא אחרינא או תרתי ס"מ: **שמואל טעמא דתנא** דידן קאמר. וא"ת אמאי לא אוקמה בטעמא דידיה דסבר שמואל דזכי לנפשיה מדאורייתא ומדרבנן אבוה זכי מיניה משום איבה וכרבי יוסי וי"ל דקטן דקתני במתני' משמע ליה בקטן ממש ואע"פ שאינו סמוך על שלחנו ואילו היה זוכה לעצמו מן התורה לא היה להם לתקן שיזכה אביו כיון דליכא איבה שהרי אינו סמוך על שולחנו אלא ודאי לא זכי לנפשיה כלל אלא לאביו שבשעת הגבהה מגביה לצורך אביו:

רבי

מסורת הש"ס

(ה) [קדושין כב. וש"נ], לקמן קב., (ו) [בכורות כה.]; (ד) גיטין נט: שבועות מא., (ה) [גיטין מא.], (ו) ס"א תלר המשתמרת. רש"ל ורש"ת, (ז) [ע"ב], (ח) [שם], (ט) [דף מז. ודף לז.], (י) ל"ל כדיה, (כ) רש"ל.

הגהות הב"ח

(ה) גמ' אית ליה זכייה לנפשיה מדאורייתא כי קא מלקט: (ב) שם ואבוה עשיר: (ג) רש"י ד"ה גבי מתנה וכו' לתנן סהדי דזיכתא. נ"ב אע"ג דקי"ל בב"ב דף יג ע"ב ודף קלא ע"א דשונא מתנות ימיה היינו היכא שמעצמו אומר זה אבל משמתמא אמרי דזיכתא ליה ליקח במתנה וק"ל:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ואמר וכו' והבא אסיק הלכה בבורתא. עיין גיטין יג ע"א תוס' ד"ה והא:

הגהות הגר"א

[א] גמ' במתנה היאך קבלה כו'. נ"ב פי' המרש"ס דוקא כה"ג אבל בקופא לבי כן לא וצ"ע (ועי' מ"ש רבינו בח"מ סי' רס"ח ס"ק י"ב): [ב] תוס' ד"ה חצר וכמידי דזכות כו'. נ"ב כרב פפא וכמרש"ס פסק ההוא מרבנן:

מוסף רש"י

אין חבין לאדם אלא בפניו. אין אדם יכול לעשות שלומו שלא מדעתו לדבר שהוא חובה או הפסד (קדושין כב.) דאין אדם נעשה שליח לחבירו שלא מדעתו להפסידו, אבל להרויחו אמר אדם דזיכתא ליה, לפיכך זכין ואין חבין (חולין פג.) דבר שהוא לרעתו קרוי חובה (כתובות י.) דבר שהוא חוב לו שאינו חפץ בו (סוטה כה.). **גזל גמור מדבריהן.** אפילו לר' יוסי גזל דאורייתא הוא (גיטין טא.). **נפקא מינה.** מדר' יוסי, להוציאה בדיינין. דלרבנן לא נפיק בדיינין ומיהו לר' יוסי גזל מעליא לא הוי ליפסל לעדות ולעבור עליו בלאו (שם).

עין משפט נר מצוה

צו א ב מי' פ"ה מהל' גירושין הלכה ב ופ"ד מהל' זכייה ומתנה הל' ב [רב אלפס כאן ובגיטין פ"ח דף קפד.]:

צז ג טוש"ע מ"מ סי' רמג סעיף כד:

צח ד מי' פי"ז מהל' גזילה ואבידה הל' יג סמג עשין עד טוש"ע מ"מ סימן ער סעיף ג:

צט ה מי' שם ופי"ב מהל' אישות הל' ג ופכ"ח שם הל' ח סמג שם וסי' מח טוש"ע שם וטוש"ע אה"ע סי' סט סעיף ג וסי' פד:

ק ו מי' פי"ז מהלכות גזילה ואבידה הל' יג סמג עשין עד טוש"ע מ"מ סי' ער סעיף ב וטוש"ע אה"ע סי' פד:

קא ז מי' פ"ד מהל' מתנות עניים הל' יח:

קב ח מי' פי"ז מהל' גזילה ואבידה הל' יב סמג עשין עד טוש"ע מ"מ סימן ער סעיף ח:

קג ט מי' פ"ד מהלכות מתנות עניים הל' יג:

רבינו חננאל

ופריק רב אשי חצר איתרבי משום יד ולא גרעה משליחות גבי גט דחוב הוא לה אינה מגורשת אם זרק לה גיטה בעלה בחצירה אא"כ עומדת בצד חצירה כדתנן אין חבין לאדם אלא בפניו. אבל מתנה דזכות הוא לו אע"פ שאינו עומד בצד שדהו קנה כדתנן זכין לאדם שלא בפניו. ואסקי' צבי שבור וכיוצא בו אם רץ אחריהן ומגיען ואמר זכתה לי שדי זכתה לו שדהו והוא שעומד בצד שדהו. ואם היו חרבות והקנה לו אחד במתנה אע"פ אם ירדף אחריהן אין יכול להגיעם כיון שעברו בתוך שדהו קנאם הואיל ומתגלגלין וקי"ל מתגלגל כמונח דמי: **מתני'** מציאת בנו ובתו הקטנים הרי הם שלו. אמר שמואל מפני מה אמרו מציאת קטן לאביו שבשעה שמוצאה מריצה אצל אביו ואינה מאחרה בידו. למימרא דסבר שמואל דקטן לית ליה זכייה לנפשיה והתניא פועל ילקט בנו אחריו למחצה לשליש ולרביע לא ילקט בנו אחריו. פי' כיון שיש לו חלק בחבואת השדה אפי' (ו) הוה ליה עשיר. ותנן מי שיש לו מאתים זוז הרי זה לא יטול לקט שכחה ופאה ומעשר כו'. ר' יוסי אומר בין כך ובין כך אשתו ובניו מלקטין אחריו. ואמר שמואל הלכה כר' יוסי ואי אמרת לאביו הוא זוכה אביו עשיר הוא. ודחי' שמואל טעמיה דתנא דידן קאמר וליה לא ס"ל. ושקלינו וטרינו לאוקומא דר' יוסי סבר אית ליה זכיי' לנפשי' ולא איתוקמא אלא מדרבנן אית ליה זכייה לנפשיה.

(ו) אולי ל"ל ואפילו עני הוה ליה כעשיר.

רבי יוחנן אמר לא גדול גדול ממש. [א] מפרש ר"ת כי היכי דפליגי הכא פליגי נמי גבי עירוב דתנן בפ' חלון (עירובין דף עט.) וסה"ר ומזכה) ומזכה להם על ידי בנו ובתו (ב) ולשמואל דאמר הכא קטן ממש התם נמי גבי עירוב אינו זוכה דידו כיד אביו כיון דמציאתו לאביו ה"ה כל זכיותיו לאביו ואמה העבריה אע"פ שהיא קטנה זכיה בעירובה דמציאתה אינה לאדוניה אף על גב דשמואל אית ליה פרק התקבל (גיטין דף סד: וסה"ה אלא) קטן זוכה לעצמו ואינו זוכה לאחרים הא משני התם שאני שמופי מבואות דרבנן והא דאמר שמואל פרק מי שהוציאוהו (עירובין דף מט. וסה: ד"ה וקטן) דעירוב משום קנין [ג]ורבא אמר משום דירה ואמר אביי ביניהו קטן הא פר"מ התם דאית ליה בית לקטן קאמר ולא כפרש"י שפי' שאינו גובה העירוב לפי שאינו זוכה ולר"י דאמר לא גדול גדול ממש ה"ה דגבי עירוב נמי דקטן ואינו סמוך על שולחן אביו זוכה כאמה העבריה וגדול סמוך על שולחן אביו אינו זוכה ולריך ליזהר שלא לזכות העירוב ע"י בנו הגדול הסמוך לשולחנו דקי"ל כרבי יוחנן לגבי שמואל כדאמר פרק מי שהוציאוהו (סה מו:) ועבדו ושפחתו העבריה אע"ג דסמוכין על שולחנו מליאתם לעצמם וכן זוכין בעירוב ולא הוי יד יד כיד האדון דלא שייך איבה אלא בבנו שדרכו לזונו תמיד ואם לא יפרנסו אביו לא יפרנסנו אחר אבל אדם אחר מעלמא סמוך על שולחן חבירו חנם כגון יתום וכיולא בו אין סברא שתהא מליאתו לחבירו וכ"ש עבד ואמה שבשכר טרחם הם אוכלים ובאו אפילו נערה ואינה סמוכה על שולחן אביה מליאתה לאביה משום איבה דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה אחין כדאמר בפרק מ[ד]נערה (כתובות דף מו וסה) [ה]ולא כרש"י שפירש משום דכתיב בנעוריה דהוא בהפרת נדרים הוא דכתיב כדאיתא בפרק קמא דקדושין (דף ג: וסה) ופרק נערה (סה מו:) ואמתו דזכיא בעירוב אף על גב דידה כיד בעלה מוקי לה בסוף נדרים (דף פח:) דאית לה בית באותו מבוי דמגו דזכיא לנפשה זכיא נמי לאחריני: **במגביה** מציאה עם מלאכתו.

ות"ת הא דתניא בפ"ק דקדושין (דף טז:) אמה העבריה מליאתה לאביה ושכר בטלה לרבה היכי מתוקמא אלינא דרבא דאם הגביהה עם מלאכתו ליכא שכר בטלה ואם לא הגביהה עם מלאכתו א"כ מליאתה לאדוניה וי"ל דהתם ודאי צריך להעמיד בנוקבת מרגליות: **ששברו** ללקט מציאות. [ב] וה"פ דברייתא בד"א בזמן שאמר ליה עשה עמי באותו ענין שהוא כמו נכס עמי היום אבל אמר ליה עשה עמי מלאכה של מליאות כו': **מאי** בעיא גביה. דהיא נמי אינה יכולה למכוך עצמה אחרי כן כדאיתא בספרי: **ולא** לוה עד תשרי. פירוש ועתה רוצה לנות בו שיש לו טורח לכתוב שטר אחר וגם כדי להרויח פשיטי דספרא אבל אין לפרש שכבר לוה בו קודם שנפל דא"כ מאי משני הני ריעי לפי שנפל ויש הוכחה דמשום פסולו לא מהר לשומרו והא לוה בו כבר ופשיטא שנזהר לשומרו: **כותבין** שטר ללוה אף על פי שאין מלוה עמו. וליכא למיחש למחזי לשקרא כמו ס[ה]נאסרתא דדייני דאם כתבו קודם דנחזי מתיבתא ידי סהדי [ג] פסולה דהכא כיון שהוא כותב חובתו לא שייך מחזי כשקרא:

אביי

[ה]עשו שאינו זוכה כזוכה מ"ט עניים גופייהו ניחא להו כי היכי דכי אגרו לדידהו נלקוט בנייהו בתרייהו ופליגא [ו] דר' חייא בר אבא דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן [ז]לא גדול גדול ממש ולא קטן קטן ממש אלא גדול וסמוך על שלחן אביו זהו קטן קטן ואינו סמוך על שלחן אביו זהו גדול: מציאת עבדו ושפחתו העבריה הרי הוא של עצמן: אמאי לא יהא אלא פועל [ח]ותניא [ט]מציאת פועל לעצמו במה דברים אמורים בזמן שאמר לו נכש עמי היום עדור עמי היום אבל אמר לו עשה עמי מלאכה היום מציאתו לבעל הבית אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן הכא בעבד נוקב מרגליות עסקינן שאין רבו רוצה לשנותו למלאכה אחרת רבא אמר במגביה מציאה עם מלאכתו עסקינן רב פפא אמר [י]כגון ששברו ללקט מציאות והיכי דמי דאקפי אגמא בכווריי: [יא]האי שפחה היכי דמי אי דאייתי שתי שערות מאי בעיא גביה ואי דלא אייתי שתי שערות אי איתיה לאב [יב]דאבוה הויא ואי דליתיה לאב תיפוק במיתת האב [יג]דאמר ריש לקיש אמה העבריה [יד]קנה עצמה במיתת האב מרשות האדון מקל וחומר ולאו איתותב ריש לקיש נימא מהאי נמי תיהוי תיובתא לא לעולם דאיתיה לאב ומאי הרי הן שלהן לאפוקי דרבה: מציאת אשתו: גירשה פשיטא הכא במאי עסקינן [טו]במגורשת ואינה מגורשת [יז]דאמר רבי זירא אמר שמואל [יח]כל מקום שאמרו חכמים מגורשת ואינה מגורשת בעלה חייב במזונותיה טעמא מאי אמור רבנן מציאת אשה לבעלה כי היכי דלא תיהוי לה איבה הכא אית לה איבה ואיבה: **מתני'** [יט]מצא שטרי חוב אם יש בהן אחריות נכסים לא יחזיר שבית דין נפרעין מהן אין בהן אחריות נכסים יחזיר שאין בית דין נפרעין מהן דברי רבי מאיר וחכמים אומרים [כ]בין כך ובין כך לא יחזיר מפני שבית דין נפרעין מהן: **גמ'** במאי עסקינן אילימא כשחייב מודה כי יש בהן אחריות נכסים אמאי לא יחזיר הא מודה ואי כשאין חייב מודה כי אין בהן אחריות נכסים אמאי יחזיר נהי דלא גבי ממשעבדי מבני חרי מגבא גבי לעולם [כא]כשחייב מודה והכא היינו טעמא דחיישינן שמא כתב ללות בניסן ולא לוה עד תשרי ואתי למטרף לקוחות שלא כדין אי הכי כל שטרי דאתו לקמן ניחוש להו הכי כל שטרי לא ריעי הני ריעי אלא הא [כב]דתנן [כג]כותבין שטר ללוה אף על פי שאין מלוה עמו לכתחילה היכי כתבינהו ניחוש שמא כתב ללות בניסן ולא לוה עד תשרי ואתי למטרף לקוחות שלא כדין אמר רב אסי בשטרי

עד שיפרע כתובתה תהא מציאתה שלו לפום כן תני מציאת אשה שגירשה לעצמה: מצא שטרי חוב אם יש בהן אחריות נכסים לא יחזיר. אוקימנא כשחייב מודה. ואמאי לא יחזיר דחיישינן שמא כתב ללות בניסן ולא לוה עד תשרי וטורף ללקוחות שלא כדין. אי הכי כל שטרי דעלמא נמי נימא הכי. ודחי' כל שטרי דעלמא לא ריעי הני כיון דנפלי ריעי. אלא הא דתנן כותבין שטר ללוה אע"פ שאין

עין משפט נר מצוה

קד א מיי' פי"ז מהל' מכירה הל' יג סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' ער סעיף ג:

קה ב ג מיי' פי"ט מהל' מכירה הל' יא סמג סס טוש"ע סס סעיף ג:

קו ד מיי' פי"ז מהל' מכירה הל' יג סמג עשין עד (טוש"ע ח"מ סי' ער סעיף ג):

קז ה מיי' סס סמג סס טוש"ע ח"מ סס סעיף ב וטוש"ע אה"ע סי' פד:

קח ו מיי' פי"ח מהל' אישות הלכה כה טוש"ע אה"ע סי' לג סעיף ב:

קט ז ח מיי' פי"ח מהל' מכירה הלכה ז סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' סה סעיף ו:

קי ט מיי' פכ"ג מהל' מלוה ולוה הלכה ה ופכ"ד סס הל' ז סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' לט סעיף יג:

מוסף רש"י

עשו את שאינו זוכה בזוכה. במקומות הרבה מפני תקנה עשו כן (ר' יוסי בהיקיקין (גיטין נט:) עני המתנקף בראש הזית ומלודות מיות יעופות ומליאת תרם, ובבכורות (יח:) כל שחליפיו ביד כהן פטור מן המתנות, ובגמרא דשנים אוחזין (כתן) השוכר את הפועל ילקט בני אחריו, דלף על פי שאין זכיה לקטן, עשאוהו כזוכה, ובכולן י"ל מפני תקנה עשו (גיטין ל:). **בזמן שאמר** לו נכש עמי היום. דלא נשכר עמו אלא לנכיסת ועידור, וכשהגביה המליאה אין זו ממלאכת בעל הבית וקנאה פועל והוא יבא לו משכרו שכר פועלה ניכוש ועידור כל שעת הגבהה (לעיל י:). **אבל אמר לו** עשה עמי. מלאכה היום כל מלאכה שהוא עושה מלאכת בעל הבית היא וקנה בעל הבית (שם). **במיתת האב.** מכיה (קדושין מז:). **חייב** במזונותיה. עד דיהב לה בנו ולאי (רשב"ם ב"ב מז:). **אם יש בהן אחריות נכסים.** שיעבוד לוה נכסיו לאותה מלוה, לא יחזירנו מולאי למלוה ואפילו מלוה מודה שהוא חייב לו, דחיישינן שמא פרעו ומן הלוה נפל חוב שהוא מודה עלת קנוניא היא ביניהם לעכוב לקוחות ויחלקו ביניהם (כתובות נא:). **שבית דין נפרעין מהן.** לאחריות עשוי סופר הוא וצריך ממשעבדי ומפסדי לקוחות (שם). **כותבין שטר ללוה.** לחיות מזומן בידו לאת למלוה כמילוה לו מעות, אע"פ שאין מלוה עמו (רשב"ם ב"ב קסז:).

רבינו חננאל

ואסקה רבא עשו הקטן שאינו זוכה לעצמו מן התורה כזוכה מאי טעמא עניים גופייהו מחלי ליה דניחא להו דנלקטו בניהו נמי בתרייהו דידהו ולפיכך אמר ר' יוסי בניו ואשתו מלקטין אחריו. פי' אינו זוכה כזוכה כדתנן פרק כל גט שנכתב שלא לשם אשה פסול. המלוה מעות את הכהן ואת הלוי ואת העני זכו' ואוקימנא אע"ג דלא אתו לידייהו כו'. ועולא אמר הא מני ר' יוסי היא דאמר עשו את שאינו זוכה כזוכה דתנן בכבכורות כל שחליפין ביד כהן פטור מן המתנות וכו' עשו את שאינו זוכה כזוכה מאי טעמא עשאוה כשדה שהלכו בה הנמושות עניים גופייהו מסחי דעתייהו מההיא שדה אמרי בניו ואשתו דהאיך מלקטי בתריה פי' עשאוה כשדה שהלכו בה הנמושות כדתנינן מאימתי כל אדם מותרין בלקט ובשכחה ובפאה משהלכו בה הנמושות.

מסורת הש"ס

ה) גיטין ג. בכורות יח., ב) לעיל י. לקמן קיח., ג) גיטין סד:, ד) קדושין טז., ה) [קונה את עצמה כל"ל], ו) כתובות נז: ע"ש גיטין עד. ע"ש ב"ב מז: ע"ש, ז) כתובות נא. [לקמן ח. יט.], ח) [ב"ב קסז:], ט) ע' רש"י זבחים ו. ד"ה קופיה, י) [שמות כא], כ) [ויקרא כה], ל) ל"ל ורבה, מ) [אלו נערות מ:], נ) [וע"ע תוס' כתובות מז. ד"ה משום אינה], ס) [כתובות כא].

הגהות הב"ח

(א) גמ' ופליגא אדר' חייא: (ב) תוס' ד"ה ר' יוחנן וכו' בנו ובתו הגדולים דלשמואל דאמר הכא: (ג) ד"ה מותנין וכו' ידי סהדי אחתימת ידייהו פסולה דהכא:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה ר"י מפרש ר"ת כו'. נ"ב ובמס"ס מולק: [ב] שם ד"ה ששברו וה"פ כו'. נ"ב והרמ"ה מפרש ששברו סתם ומילה ללקט לו מליאות:

רבינו חננאל (המשך)

ופליגא הא דר' יוחנן דאמר לא גדול גדול ממש ולא קטן קטן ממש אלא [גדול] וסמוך על שולחן אביו זהו קטן. קטן ואינו סמוך על שולחן אביו זהו גדול אדשמואל. מציאת עבדו ושפחתו העבדים הרי אלו שלהם. ומקשי' והתניא בפועל אם שכרו עשה עמי מלאכה מציאתו לבעה"ב ולא יהיה העבד כפועל ומשני ר' יוחנן בקונה עבד נוקב מרגליות דאין רבו רוצה לשנותו למלאכה אחרת דלאו עשה עמי מלאכה הוא אלא במלאכה זו בלבד לפיכך לא נשתעבד לאדונו אלא באותה מלאכה בלבד. רבא אמר במגביה מציאה זו עם מלאכתו דלא בטל ממלאכת רבו. רב פפא אמר כי קתני בפועל מציאתו לבעה"ב כגון דאקפי אגמא בכווריי ושכרו ללקוט לו בכווריי. ושפחתו. הא שפחה היכי דמיא אי דאייתי ב' שערות וכו' עד אמר לך ריש לקיש לעולם דאיתיה לאב ומציאתה לאביה היא והאי דקתני במתני' הרי אלו שלהן לאפוקי דרבה פי' למעט את אדוניה ממציאתה. ריש אומר לאפוקי מהא דאמר רבא בפ' האשה נקנית זאת אומרת עבד עברי גופו קנוי כאה משנתנו להוציא מזה הטעם של רבא. מציאת אשה שגירשה אע"פ שלא נתן לה עדיין כתובתה מציאתה שלה. אוקימנא במגורשת ואינה מגורשת פי' בתלמוד א"י אדם שגירש את אשתו ולא נתן לה כתובתה חייב במזונותיה עד שיתן לה פרוטה אחרונה. אמר ר' יוסי מתני' אמרה כן אמר ר' אושעיא שלא תאמר הואיל וחייב במזונותיה

בשטרי הקנאה. שמקנה לו נכסיו מהיום בין יולה בין לא יולה יגבה מהן לאותו זמן מהיום: **אי הכי.** דבשטרי דלאו הקנאה לא עבידי דכתבי אלא אם כן לאו הלואת המעות מתני' דקתני כו': **כי ליכא מלוה בהדיה.** ונותן מעות בפניהם לא כתבינן: **אביי אמר.** הא דתנן כותבין שטר לוה בלא מלוה אפילו בשטר דלאו הקנאה נמי ואי נמי אחי למיטרף מהאידנא והוא לא לוה עד תשרי לא שלא כדין הוא דעדיו בחתומיו זכין לו מיום שחתמוהו זכין לו השעבוד ואפילו לא הלוה המעות עד תשרי. ולהכי מוקי ליה אביי בהאי טעמא משום דקשיא ליה כיון דאמרת כו' (ב) אבל השתא דתנן כותבין חיישינן דלמא כתב לוה ולא לוה. ולקמיה פריך אמאי לא יחזיר הרי זכו ליה עדיו בחתומיו ושפיר טריף: **דייתיקי.** לוחות שכיב מרע. ולשון דייתיקי דא תיקו זאת תיקוס דדברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמי (ג): **מתנה.** מתנת בריא: **ושוכרין.** פרעון שטר: **הני מילי היכא דמעא שטר לידיה.** ואפילו לאחר זמן זכו לו חותמיו לגבות מזמן הכתוב בו. ואי קשיא הא דתנן (שביעית פ"י מ"ה) שטרי חוב המוקדמין פסולין והמאוחרין כשרין במאי מוקי לה אביי תרץ במוקדמת כתיבתן לחתימתן ולהכי פסולין שבא לטרוף משעת כתיבה א"נ שכתבו וחתמוהו בתשרי והס כתבו בתוכו ניסן שהוא רא"ש השנה לשטרות: **בשלמא לרב אסי.** דמוקי להוא דכותבין בשטרי אקנייתא: **מוקי.** מתניתין בדלאו אקנייתא ולהכי לא יחזיר כדקאמר אימרא ליה וחייסי' דלמא אקרי וכתב והוה ליה מוקדם ולכן הופקר להשליכו: **לפרעון ולקנויא.** שמא פרעו ומן הלוה נפל והא דקא מודה לא פרעתי עלה היא ביאיסם של רמאות לטרוף את הלקוחות שלקחו ממנו קרקע שלא באחריות ויחלקו ביאיסם: **ולשמואל דאמר.** לקמן: **לא חיישינן לפרעון.** בשטר הנמצא ואפילו אין חייב מודה דאם איתא דפרעיה מקרע הוה קרע ליה דאמר שמואל לקמן (דף טז:) המוצא שטר הקנאה בשוק יחזיר לבעלים וכ"ש כשחייב מודה מהאי טעמא גופיה דמיום פריעתו הוא קורעו הלכך ליכא למיחש לאחר זמן לקנויא מתני' במאי מוקי לה: **הניחא כו'.** ואי קשיא על כרחך לא סבירא ליה כאביי דאי כאביי ס"ל מאי אירא שטר הקנאה הא לאביי אין חילוק בין זה לזה דאפילו דלאו הקנאה נמי יחזיר הואיל ושמואל לא חייש לפרעון לאו פירכא הוא דמודה אביי בדלא מטא שטרא לידיה כדאמרן (ג) הלכך איכא למימר כתב לוה ולא לוה לגמרי ולא מטא לידיה מעולם: **שמואל מוקי לה כשאין חייב מודה.** בכתיבת השטר שאומר לוה לא כתבתי ומזויף הוא. וא"ת יתקייס בחותמיו כיון שנפל אתרע ליה ואמרינן מפני שפסול היה לא מזהר ומהמינן ליה להאי דשפרא לא יפסיד לגקוחות ממון מרובה אף על גב דבר אסי חייש לכתב לוה ולא לוה ועתה רולה לוה ולא מטא פשיטי דספרא היינו משום שכבר נתן לסופר ואינו רולה להפסיד ועוד שסובר המלוה שיצא הקול משעת כתיבה אבל כשלוה ופרע לא הפסיד פשוט שנתן לסופר ועוד שירא המלוה ששמעו הפריעה והלוואה שנית לא נכתב השטר:

הא

אבשטרי הקנאה דהא שעביד נפשיה אי הכי מתניתין דקתני אם יש בהן אחריות נכסים לא יחזיר ואוקימנא כשחייב מודה ומשום שמא כתב ללות בניסן ולא לוה עד תשרי ואתי למטרף לקוחות שלא כדין אמאי לא יחזיר נחזי אי בשטר הקנאה הא שעביד ליה נפשיה אי בשטר דלא הקנאה ליכא למיחש דהא אמרת כי ליכא מלוה בהדיה לא כתבינן א"ל רב אסי אע"ג דשטרי דלאו הקנאה כי ליכא מלוה בהדיה לא כתבינן מתניתין אכיון דנפל אתרע ליה וחיישינן דלמא אקרי וכתוב (ג) אביי אמר עדיו בחתומיו זכין לו ואפילו שטרי דלאו הקנאה משום דקשיא ליה כיון דאמרת בשטרי דלאו הקנאה כי ליתיה למלוה בהדיה לא כתבינן ליכא למיחש דאקרי וכתוב אלא הא דתנן (ד) אמצא גיטי נשים ושחרורי עבדים דייתיקי מתנה ושוברים הרי זה לא יחזיר שמא כתובים היו ונמלך עליהם שלא ליתנם וכי נמלך עליהם מאי הוי והא אמרת עדיו בחתומיו זכין לו הני מילי היכא דקא מטו לידיה אבל היכא דלא מטו לידיה לא אמרינן אלא מתניתין דקתני מצא שטרי חוב אם יש בהם אחריות נכסים לא יחזיר ואוקימנא כשחייב מודה ומשום שמא כתב ללות בניסן ולא לוה עד תשרי בשלמא לרב אסי דאמר בשטרי אקנייתא מוקי לה בשטרי דלאו אקנייתא וכדאמרינן אלא לאביי דאמר עדיו בחתומיו זכין לו מאי איכא למימר אמר לך אביי מתני' היינו טעמא (ה) דחייש לפרעון ולקנוניא ולשמואל דאמר (ו) לא חיישינן לפרעון ולקנוניא מאי איכא למימר הניחא אי סבר לה כרב אסי דאמר בשטרי הקנאה מוקי (ז) מתניתין בשטרי דלאו הקנאה אלא אי סבר כאביי דאמר עדיו בחתומיו זכין לו מאי איכא למימר שמואל מוקי למתניתין כשאין חייב מודה אי הכי כי אין בהן אחריות נכסים אמאי יחזיר נהי דלא גבי מן משעבדי מבני חרי מגבי גבי שמואל לטעמיה דאמר שמואל אומר היה רבי מאיר שטר חוב שאין בו אחריות נכסים אין גובה לא ממשעבדי ולא מבני חרי וכי מאחר שאינו גובה אמאי יחזיר אמר רבי נתן בר אושעיא (ח) לצור על פי צלוחיתו של מלוה ונהדריה להו הלוה לצור על פי צלוחיתו של לוה לוה הוא

דאמר

אביי אמר עדיו בחתומיו זכין לו. מכאן קשה לרש"י דרש מסכת רא"ש השנה (דף ב. ושם ד"ה לשטרות) דתנן באחד בניסן רא"ש השנה למלכים ומפרש בגמרא דנפקא מינה לשטרי חוב המוקדמים ופרש"י שאם לא קנאו יום לתחלת שנת המלך אלא כל מלך לפי מה שעומד פעמים שאין להכחין כגון אם כתב בו בכסליו בשנת ג' למלך ובאו עדים ואמרו כשחתמנו בו לא רא"ינו שהלוהו אלא אמר הלוה לנו חתמו כאותה ששמינו כותבין שטר לוה אע"פ שאין מלוה עמו אבל רא"ינו שהלוהו אותה מלוה בחמוז בשנת ג' למלך ואין אנו יודעים אם קודם לכן או אחרי כן שאין אנו יודעים מתי עמד המלך אם בין (ו) חמוז לכסליו של אחריו והוה ליה כסליו תחלה א"כ מוקדם הוא ופסול או בין כסליו לחמוז של אחריו והוה ליה מאוחר וכשר והשתא שקבעו ניסן ר"ה הוה ליה חמוז תחלה ושטר מאוחר הוא וכשר והשתא לאביי כה"ג לאו מוקדם הוא דעדיו בחתומיו זכין לו ולרב אסי נמי דלית ליה לחמה הולרכו לעשות תקנה כיון דלית ליה כותבין שטר לוה אלא בשטרי הקנאה ועוד וכי רגילות הוא שיסכחו כל העולם והסופר וב"ד מתי עמד המלך שהולרכו לעשות תקנה בשביל כך ועוד דהוה ליה למימר דנ"מ טובא בכל שטרות שלא ידעו מאימתי לגבות כיון דאין יודעים מתי מתחלת שנת המלך וע"ק יותר אך אין מקומו הנה וגראה לפרש דנ"מ לשטרי חוב המוקדמים היינו כגון אם עמד המלך בכ"ט באדר כשיגיע כ"ט באדר בשנה של אחריו פעמים יטעה הסופר ביום אחד ויסבור שעמד המלך אשתקד באחד בניסן ויכתוב עתה בכ"ט באדר שנה ראשונה ונמצא שטר זה מוקדם שנה שלימה וזה פסול לכולי עלמא שכותב עתה שנה של אשתקד אבל כשקבעו ניסן ר"ה לא יטעה דמיום שני לעמידת המלך שהוא רא"ש אחד ניסן כתב הסופר שנה שניה ומשם ואילך עד ניסן הבא:

משום דקשיא ליה לאביי. תימה דבשביל כך לא הולרך לומר עדיו בחתומיו זכין לו דאפילו יסבור דאין זכין כרב אסי ומתניתין שכותבין שטר לוה בשטרי הקנאה ודלמא מיקרי וכתב לא אמרי' יעמיד משעתו בשחייב מודה ולא יחזיר משום דחיישינן לפרעון ולקנוניא כדאמר בסמוך וי"ל משום דקשיא לאביי לא ניחא ליה שנוגע דרב אסי ומילתא באפי נפשה היא ולא קאי אדאמר אביי עדיו בחתומיו זכין לו: **היינו טעמא** דחיישינן לפרעון ולקנוניא. וסברי רבנן אחריות טעות סופר הוא ולכך לא יחזיר אפילו אין בו אחריות וכן לרב אסי תימה אמאי קאמר משום דחיישינן לקנוניא ליתא משום דחיישינן שמא פרעו וכבר נמחל שעבודו ועתה רולה לחזור ולגות בו כדי להרוויח פשיטי דספרא ומלוה נמי רולה בדבר שיטרוף מזמן מוקדם וי"ל משום פשיטי דספרא לא יפסיד לגקוחות ממון מרובה אף על גב דבר אסי חייש לכתב לוה ולא לוה ועתה רולה לגות ומפסיד לגקוחות משום פשיטי דספרא היינו משום שכבר נתן לסופר ואינו רולה להפסיד ועוד שסובר המלוה שיצא הקול משעת כתיבה אבל כשלוה ופרע לא הפסיד פשוט שנתן לסופר ועוד שירא המלוה ששמעו הפריעה והלוואה שנית לא נכתב השטר:

הא

מסורת הש"ס

(ה) לקמן (יט. כ.) לה.; (ב) לקמן יח. [גיטין ס.]; (ג) [לקמן יד. טז:]; (ד) [לעיל ז: וש"נ]; (ה) [גיטין יג.]; (ו) ג' רש"ל בין כפליו למחוז שלפניו ועי' רש"י.

הגהות הב"ח

(א) גמ' מוקי לה למתני' בשטרא דלאו אקנייתא: (ב) רש"י ד"ה אביי אמר וכו' אבל השתא דתנן. נ"ב זהו במאי דקס"ל השתא ומשום הכי פריך לקמיה אמאי לא יחזיר כו' אבל למאי דמסיק הוה טעמיה דאביי משום דחיישינן לפרעון ולקנוניא והוה שטר שנמחל שעבודו: (ג) ד"ה הניחא וכו' אלבר איכא למימר. נ"ב פירוש כשאין חייב מודה:

גליון הש"ם

גמ' אביי אמר עדיו בחתומיו. עי' רשב"א בחידושי קדושין דף כ"ז ע"א ד"ה ע"מ שתכתבו לו שטר:

מוסף רש"י

דייתיקי. לוחות שכיב מרע, לא תהא למיקם ולהיות (גיטין כז.).

קיא א מיי' פכ"ד מהל' מלוה ולוה הל' ה ועיין מ"מ שהגיה בל"ע סמג עשין עד טוש"ע מ"מ פי' לט סעיף יג:

ב [טוש"ע מ"מ פי' מג סעיף טו]:

ג [טוש"ע מ"מ פי' סה סעי' יד]:

קיב ד מיי' פי"ח מהל' מכירה הל' ה סמג עשין עד טוש"ע מ"מ פי' סה סעיף ו:

רבינו חננאל

מלוה עמו ניחוש שמא כתב ללות ולא לוה. ופריק רב אשי בשטרי הקנאה דהא שעביד נפשיה בחליפין ולא חיישי' לנתינת המעות אלא נשתעבד מעידנא ההיא דקנו מיניה בחליפין. אביי אמר עדיו בחותמיו זכין לו פי' כיון שאמר לוה לעדים העידו עלי שיש לפלוני עלי כך וכך וכתבו שטר בזה וחתמו בו זכו למלוה ואע"ג דלא קנו מן הלוה והוא דנפיק שטרא מידא דמלוה אבל אי לא נפיק שטרא מחותי ידיה דמלוה חיישינן דלמא אכתי לא מטא לידיה דמלוה ומתני' דאוקימנא בשחייב מודה דהאי שטרא מטא לידיה דמלוה מההיא שעתא דנכתב ומניה נפל. אמר לך אביי כי הא גוונא בדלא נקיט שטרא מחותי ידיה דמלוה חיישינן לקנוניא ומשום הכי לא הימנינן בהודאתו דלוה. ולא אשכחן פירכא לא להא דאביי ולא להא דרב אשי והרוייהו בענין דמטא שטרא בידא דמלוה. והא דר' יוחנן לא הוי להו תיובתא דיכול רב אשי למימר לא אמר ר' יוחנן אלא בשטרי דלאו אקנייתא ולאביי נמי לא הויא תיובתא דהא לדבריו דר' יוחנן שייכי. מיהו סוגיא דשמעתין כר' יוחנן סלקא דאמר מחלוקת בשחייב מודה ר"מ דאמר יחזיר סבר שטר שאין בו אחריות נכסין לא גבי ממשעבדי מבני חרי הוא דגבי וכיון דמודה ליה ליכא למיחש הלכך יחזיר. ורבנן סברי גבי אפי' ממשעבדי הלכך לא יחזיר דחיישינן לקנוניא אבל בשאין חייב מודה דברי הכל לא יחזיר דחיישינן לפרעון וחניא בהדיא כוותיה. שמואל מוקי לה לכולה מתני' בשאין חייב מודה אבל בשחייב מודה דברי הכל יחזיר כי עדיו בחתומיו זכין לו (ו) (וכל) בשטרי הקנאה דהא שעבד נפשיה. ובשטר שאין בו אחריות אע"פ שאין חייב מודה (ז) ר"מ דאמר יחזיר למלוה לצור על פי צלוחיתו דיין שאין בו אחריות נכסין אינו גובה לא ממשעבדי ולא מבני חרי.

(ו) אולי ל"ל וכ"ש בשטרי הקנאה.

(ז) ל"ל אמר ר"מ דיחזיר למלוה וכו'.